

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ
СПРАВ
ФАКУЛЬТЕТ № 2
КАФЕДРА УКРАЇНОЗНАВСТВА**

**ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ
навчальної дисципліни
«УКРАЇНСЬКА МОВА ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ»
*обов'язкових компонент
освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти***

Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Спеціальність 053 «Психологія»

Спеціалізація «Психолог ювенальної превенції»

за темою

СТИЛІСТИЧНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ СУЧАСНОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол № 7 від 30.09.2023

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 2
Протокол № 7 від 29.08.2023

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол № 7 від 29.08.2023

Розглянуто на засіданні кафедри українознавства факультету № 2
(протокол № 8 від 29.08.2023)

Розробник:

Старша викладачка кафедри українознавства факультету № 2 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат філологічних наук –
Оверчук О.Б

Рецензенти:

1. Доцентка кафедри українознавства та латинської мови Національного фармацевтичного університету, кандидатка філологічних наук, доцентка –
Лисенко Н.О.

2. Завідувач кафедри українознавства факультету № 2 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор філологічних наук,
професор **Чорний І. В.**

План

1. Основні функціональні стилі української мови.
2. Офіційно-діловий стиль як основа професійної сфери правника.
3. Текст як основа реалізації мовно-професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Навчально-практичні матеріали до семінарських занять із української мови професійного спрямування (мовні норми): методичні рекомендації / Упор.: Єльнікова Н. І., Голопич І. М., Полтавська Д. В. Харків : ХНУВС, 2016. 44 с.
2. Навчально-методичні матеріали до семінарських занять із української мови професійного спрямування (Термінологія. Науковий стиль) / Н. І. Єльнікова, І. М. Голопич, Д. В. Полтавська. Харків : ХНУВС, 2018. 45 с.
3. Оверчук О.Б. Культура мовлення як складова професійної культури поліцейського. Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави : тези доп. VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 6 груд. 2019 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Консультат. місія Європейського Союзу. – Харків : ХНУВС, 2019. С. 234-236.
4. Перцева В.А. Особливості веб-комунікативного мовного акту. Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави. Тези доповідей VIII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 6 грудня 2019 р.). Харків, ХНУВС. 2019. С.238-239.
5. Шевчук С.В., Клименко І.В. Українська мова за професійним спрямуванням. Підручник. 4-те видання. Київ : Алерта, 2014. 696 с.

Додаткова

1. Перцева В.А. Способи реалізації суб'єктивності в науковому тексті. Харківський національний університет внутрішніх справ: 25 років досвіду та погляд у майбутнє (1994–2019 рр.): Збірник тез доповідей. Харків : ХНУВС. С.353-355.
2. Погиба Л.Г, Грибінченко Т.О. Голінченко Л.М. Українська мова фахового спрямування. Київ : Кондор. 2011. С. 352. Режим доступу : <http://194.44.152.155 › elib › local>
3. Українське ділове мовлення. Режим доступу: <http://www.dilovamova.com>. Шевчук С.В. Українська мова за професійним спрямуванням. К.: Алерта, 2011. 696 с. Режим доступу: http://pidruchniki.ws/1584072040598/dokumentoznavstvo/ukrayinska_mova_za_profesiynim_spryamuvannyam_-_shevchuk_sv

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

1. Основні функціональні стилі української мови

Українська мова, як і будь-яка національна мова, є складною системою, через яку виявляється її самобутність. Українська мова забезпечує комунікативні потреби широких верств суспільства. У мові виражаються всі функціональні стилі, тобто будь-яку думку інформативного, повчального чи закличного характеру можна передати засобами нашої мови.

Функціональний стиль є історичною категорією, що залежить від соціально-культурних умов, що історично змінюються.

Функціональний стиль – це різновид літературної мови з властивими йому мовними засобами, який використовується для здійснення однієї з функцій мови – спілкування, повідомлення або впливу. Ці стилістичні відмінності зумовлені не тим, що говориться, а тим, для чого, про що і в якій ситуації йде мова.

Характеризуючи функціональне розшарування мови, важливо врахувати лінгвістичні основи кожного стилю, ті позамовні явища, які визначають умови комунікації та вибір мовних засобів.

Функціональні стилі не є замкнутими різновидами мови, адже вони широко взаємодіють, впливають один на одного. Мовні засоби, характерні для окремого стилю, можуть вживатися і в інших стилях; переважна ж більшість мовних засобів є спільною для всіх стилів мови.

В українській мові виділяють **п'ять стилів**: *офіційно-діловий* (функція повідомлення), *науковий* (функція повідомлення), *публіцистичний і художній* (функція впливу), *розмовний* (функція спілкування). Останнім часом почали виділяти, як цілком самостійні, ще два стилі – *епістолярний та конфесійний*.

Для характеристики функціонально-стильової системи важлива також **форма мовлення – усна чи писемна**. На основі цього розмовно-побутовий стиль, реалізуючись в усній формі мовлення, протиставляється писемним (книжним) – офіційно-діловому, науковому, публіцистичному та художньому. **Книжні стилі** більш організовані, стабільні й традиційні щодо унормування, використання мовних засобів у них має більш складний характер. **Усне мовлення** безпосередніше, менш продумане наперед і менш оброблене. Цим зумовлена його синтаксична організація та добір лексики.

Кожний стиль має:

- сферу поширення (коло мовців);
- призначення;
- систему мовних засобів;
- стилістичні норми;
- підстилі;
- жанри реалізації.

Науковий стиль - це функціональний стиль літературної мови, який обслуговує сферу науки. Він функціонує в писемній та усній формах вираження наукової думки.

Науковий стиль виник ще в Київській Русі на основі переважно перекладних творів («Фізіолога», «Шестоднева», «Християнської топографії»). У 14-15 с. його поповнили філософські трактати, фізико-математичні, астрономічні твори. У 16 ст. у науковому стилі виразно простежується різноманіття жанрів та творів. Науковий стиль у сучасному його розумінні (формування окремих терміносистем відповідно до галузей знань) починається з 19 ст., з популярних публікацій у журналі «Основа» (1861-1862) та брошур товариства «Просвіта».

- ❖ Основна функція: повідомлення, з'ясування, доказ наукових теорій, явищ, знань, обґрунтування гіпотез, класифікація й систематизація знань, роз'яснення явищ, збудження інтелекту читача для їх осмислення.

- ❖ Обставини мовлення: наукова інформація, що доводиться до різних верств суспільства.

- ❖ Сфера вживання: наукові праці, підручники, науково-популярні журнали.

- ❖ Загальні ознаки: логічність, чіткість, точність, послідовність і доказовість викладу; ясність (понятійність) і предметність тлумачень; узагальненість понять і явищ; об'єктивний аналіз; докладні висновки.

Науковому тексту притаманна чітка композиція структури тексту (послідовний поділ на розділи, частини, пункти, параграфи, абзаци із застосуванням цифрової або літерної нумерації).

Науковий стиль має 5 **підстилів**:

- 1) власне науковий обслуговує фахівців певної галузі. Це наукові дослідження в галузі мовознавства, права, медицини, математики тощо. Реалізується в монографіях, рецензіях, статтях, рефератах, тезах тощо;

- 2) науково-популярний має на меті зацікавити науковою інформацією широке коло людей незалежно від їхньої професії і підготовки.

- 3) науково-навчальний використовується для написання літератури, призначеної для навчальних закладів;

- 4) виробничо-технічний –це мова літератури, що обслуговує різні сфери господарства і виробництва (інструкції, проекти тощо). Від власне наукового стилю він відрізняється дещо простішою формою викладу, лаконічнішим обґрунтуванням тієї чи іншої проблеми, обмеженою кількістю спеціальної термінології;

- 5) науково-публіцистичний підстиль широко використовується в газетах і журналах. Цим стилем журналісти пишуть інформації про досягнення науки і техніки (реферати, анотації, монографії)

Публіцистичний стиль - це функціональний різновид літературної мови, який зароджується в 16 ст. та використовується в періодичних виданнях, засобах масової інформації. Публіцистичний стиль – один із найбільш широковживаних.

- ❖ Основна функція: активний вплив на читача чи слухача, спонукання його до діяльності; пропаганда, агітація.

❖ Обставини мовлення: передача інформації з метою пропаганди певних ідей; громадсько-політична, суспільно-виробнича, культурно-освітня діяльність, навчання.

❖ Сфера вживання: газетні й журнальні статті, репортажі, інтерв'ю, виступи по радіо, телебаченню, на зборах, мітингах.

❖ Загальні ознаки:

- 1) спрямованість на новизну;
- 2) динамічність;
- 3) актуалізація сучасності;
- 4) інформативність;
- 5) суспільна, морально-етична оцінка того, про що мовиться;
- 6) документально-фактична точність;
- 7) декларативність, закличність;
- 8) поєднаність стандарту й експресії;
- 9) авторська пристрасність;
- 10) емоційність, простота і доступність;
- 11) переконливість.

Найважливішими публіцистичними *жанрами* є стаття, інтерв'ю, нарис, фейлетон, есе, репортаж, рецензія, огляд тощо.

Публіцистичний стиль поділяється на такі *підстилі*:

- 1) стиль засобів масової інформації (часописи, радіо, телебачення);
- 2) художньо-публіцистичний (памфлети, політичні доповіді, нариси);
- 3) науково-публіцистичний (стоїть на межі наукового та публіцистичного).

Художній стиль української мови сформувався на народно розмовній основі. Він представляє нашу мову, є серцевиною її стилістичної системи. Цей стиль взаємодіє зі всіма стилями і впливає на їх формування та розвиток.

Художній стиль, з одного боку, широко використовує матеріал усно-розмовного стилю, а, з другого боку, – вводить у літературні норми побутове мовлення.

Художній стиль було започатковано в давньоруський період. Щоправда, художньою її можна назвати умовно, швидше в плані становлення.

❖ Основна функція: вплив засобами художнього слова через систему образів на розум, почуття та волю читачів, формувати ідейні переконання, моральні якості й естетичні смаки.

❖ Обставини мовлення: змалювання, зображення предметів, явищ, передача почуттів, збудження уяви.

❖ Сфера вживання: література, різні види мистецтва, освіта

❖ Загальні ознаки: образність, виразність, емоційність, конкретність змісту.

❖ Мовні особливості:

2. Писемна (рідше усна) форма мовлення.
3. Усе багатство мовних засобів.
4. Образно-художня лексика.
5. Слова з переносним значенням.

6. Епітети, метафори, порівняння. Монологічна (рідше діалогічна) форма тексту.

За родами й жанрами літератури художній стиль поділяється на **підстилі**, які мають свої особливості мовної організації тексту:

1. Епічні (прозові: епопея, казка, роман, повість, байка, оповідання, новела, художні мемуари, нарис).
2. Ліричні (поезія, поема, балада, пісня, гімн).
3. Драматичні (драма, трагедія, комедія, мелодрама).
4. Комбіновані (ліро-епічний твір, ода, художня публіцистика, драма-феєрія, усмішка).

Розмовний стиль. Найдавніший з стилів. **Розмовний** стиль – функціональний різновид літературної мови, яким послуговуються мовці в щоденному неофіційному спілкуванні, у таких мовних ситуаціях, де відсутнє попереднє обдумування висловлювання, спеціальний добір мовних засобів.

У повсякденній розмові мовці можуть торкатися різних, зазвичай не пов'язаних між собою тем, отже, їхнє спілкування має здебільшого довільний інформативний характер. Норми розмовного стилю встановлюються не граматиками, як у книжних стилях, а звичаєм, національною традицією – їх відчуває і спонтанно обирає кожен мовець. Оскільки розмовний стиль «обслуговує» всіх громадян суспільства, всі верстви українського етносу в їхніх щоденних життєвих потребах, то він має надзвичайно розгалужену, багату лексику.

З-поміж інших стилів його виділяє те, що в ньому широко представлена лексика оцінної, емоційної, вольової конотації і особливо – лексика зниженої конотації (просторічної, фамільярної, вульгарної, інвективної), чого не дозволяє собі жодний інший стиль.

- ❖ Основна функція: спілкування, обмін думками, судженнями, оцінками, почуттями; з'ясування виробничих і побутових стосунків.

- ❖ Обставини мовлення: повсякденне спілкування у невимушеній обстановці в побуті, сім'ї, на виробництві.

- ❖ Сфера вживання: побут людей, щоденні бесіди в сім'ї, на роботі.

- ❖ Загальні ознаки:

- ✓ невимушеність, жвавість бесіди, вільність чи відносна вільність у виборі слів і виразів, вияв ставлення автора до співрозмовника і до сказанного;
- ✓ використання несловесних засобів (логічних наголосів, тембру, пауз, інтонації);
- ✓ використання позамовних чинників (ситуація, поза, рухи, жести, міміка);
- ✓ емоційність реакції.

Розмовний стиль поділяється на такі **підстилі**: 1) розмовно-побутовий; 2) розмовно-літературний.

Епістолярний стиль - це стиль приватного листування.

- ❖ Основна функція: передача інформації, обмін думками.

❖ Обставини мовлення: ділові, приватні контакти; передача думок, висновків, досвіду.

❖ Сфера вживання: обслуговувати заочне, у формі листів, спілкування людей у всіх сферах їх життя. Листи (від гр. *epistole* – лист, звідси епістолярний) – це писемно оформлені монологи, звернені до певної особи (чи осіб).

❖ Загальні ознаки: лаконічність, логіка побудови й викладу думок, певна емоційність та експресивність, вияв ставлення автора до співрозмовника і до сказаного.

❖ Мовні особливості:

1. Багатство емоційно-експресивної лексики: живе мовлення з елементами просторіччя.

2. Широкий спектр засобів інтимізації, вільне застосування оцінно-фамільярної лексики.

3. Вживання традиційних форм вітання та прощання, звертання та побажання.

4. Писемна форма мовлення.

5. Наявність певної композиції: початок, що містить шанобливе звертання; головна частина, у якій розкривається зміст листа; кінцівка, де підсумовується написане, та іноді постскрипtum (P.S. – приписка до закінченого листа після підпису).

Епістолярний стиль відповідно до теми й мети **поділяють** на родинно побутовий, інтимно-товариський, приватно-діловий та ін.

Конфесійний стиль (від лат. *confessio* – визнання, сповідання) - обслуговує релігійні потреби як окремої людини, так і всього суспільства. Конфесійний стиль склався в українській мові 13-16 століття. Час від часу цей стиль заборонявся або обмежувався у використанні (наприклад, у 20-40-х роках XX століття).

❖ Основна функція: вплив на душевні переживання людини, зберігання і формування культових ритуалів.

❖ Обставини мовлення: спілкування людей певної віри між собою, звернення до Бога, церковна служба.

❖ Сфера вживання: релігійні відправи, проповіді, молитви, тексти церковних книг, молитовників, требників.

❖ Загальні ознаки: небуденна урочистість, піднесеність.

❖ Мовні особливості:

1. Маркована лексика, яку в національній літературній мові називають конфесійною (Ісус, Великдень, архієрей, врата, псалми, херувими, лжепророк, пресвітерий).

2. Усна й писемна форми мовлення.

3. Церковна термінологія і слова-символи (*дар праведності, гріховність тіла, усі люди – Божий храм*).

4. Непрямий порядок слів у реченні та словосполученні (*Не може родить добре дерево плоду лихого, ані дерево зле плодів добрих родити*).

5. Значна кількість метафор, алегорій, порівнянь (*Я зруйную цей храм рукотворний – і за три дні збудую інший, нерукотворний*).

6. Наявність архаїзмів, старослов'янizmів (агнець, воздаяніє, возсідати, уповати)

Професійна сфера правника охоплює **три** функціональні стилі – науковий, розмовний, офіційно-діловий. Саме єдністю мовних засобів цих трьох стилів досягається комунікативна мета кожної людини, незалежно від фаху, статі, віку, соціального становища.

2. Офіційно-діловий стиль як основа професійної сфери правника

Офіційно-діловий стиль відносять до книжних стилів. Його зародження сягає ще часів Київської Русі, де він також виконував функцію документального оформлення різних актів державного, суспільного, політичного, економічного життя, ділових стосунків між державами, організаціями, а також між членами суспільства в офіційній сфері їх спілкування. Приклади документів тієї доби містяться в «Повісті временних літ», у Біблії, заповіді, отримані Мойсеєм від Бога (Кн. «Вихід»). Найбільш вагомим пам'яткою офіційно-ділового стилю тієї пори можна вважати «Руську правду».

Офіційно-діловий стиль - мовний вияв політичного і правового мислення, мовлення управлінського апарату, що забезпечує господарські і ділові стосунки між членами суспільства. Обслуговує суспільні контакти людей в різних сферах діяльності. Через цей стиль здійснюється зв'язок органів влади і населення. Крім комунікативної функції, загальної для всієї мови, через діловий стиль здійснює інформативно-настановчу функцію (повеління та інформація: закони, укази, інструкції тощо). **Офіційно-діловий стиль** обслуговує сферу ділових стосунків (місцевого, галузевого, державного діловодства) та юридично-правових, виробничо-економічних, дипломатичних стосунків в офіційному спілкуванні

Функціональні особливості стилю відображено у самій його назві, адже слово **“офіційний”** в перекладі з латинської значить **“державний”, “посадовий”, “урядовий”, “службовий”**.

❖ Обставини мовлення: ділові контакти між окремими мовцями, державними установами.

❖ Сфера вживання: ділові папери.

❖ Загальні ознаки ОДС:

1. Короткість, стислість. Це робить можливим швидко й продуктивно добування інформації, зосереджує увагу на головному. Суттєвим фактором ділового спілкування, що впливає на характер офіційної інформації, є повторність дій і ситуацій. Офіційна діяльність – це завжди “гра за правилами”. Як наслідок цього – регулярність використання однакових мовних засобів.

2. Тематична обмеженість кола завдань, що вирішує організація, а це своєю чергою є наслідком певної стабільності її функцій.

3. Регламентація, уніфікованість. Французьке слово **reglement** походить від латинського **regula** – “правило”. Відповідність державним стандартам з урахуванням потреб і специфіки діловодства в конкретній сфері суспільного

життя або в конкретній установі розробляється система вимог до різних форм і жанрів ділового спілкування.

Терміни регламентація і стандартизація в літературі, присвяченій проблемам ділового мовлення, доволі часто виступають як контекстуальні синоніми, коли йдеться про використання в ОДС **мовних кліше** (мовних штампів, фразеологізмів ОДС, “канцеляризмів”).

Наявність стандартних висловів, що з’являються і функціонують у стилі внаслідок прагнення до уніфікації ділової мови, полегшує, скорочує процес укладання текстів, приводить до однотипності засобів в однакових ситуаціях.

Мова ОДС звужується, що в інших стилях сприймається як мовний, стилістичний недолік. Але в ОДС таке звуження робиться свідомо, воно полегшує роботу з інформацією, обмежений набір слів дозволяє виділити в ній основне, необхідне для офіційно-ділових стосунків, і усунути все зайве, індивідуальне, що не має відношення до справи. (Замість «молодий чоловік», «дівчина», «жінка», «бабуся», «дід» або «тітка» вживається уніфікована лексична одиниця: «громадянин», «громадянка», яка стисло характеризує людину і її соціальний статус, або замість «крадій», «хуліган», «вандал», «гвалтівник», «вбивця» вживається мовна формула «правопорушник», «злочинець»).

Стандартність, уніфікованість стилю виявляється і в розташуванні матеріалу на аркушах, в обов’язковому закріпленні певних частин тексту за певним місцем, в нормованому використанні формулювань, вироблених для певних видів документів.

4. Точність, чіткість, однозначність висловлюваної думки, що надає тексту юридичної сили. Цьому сприяють такі чинники, які водночас є вимогами стилю:

- використання слів тільки у прямому значенні, щоб уникнути різнотлумачень;
- наявність словесних повторів, уникнення небажаної синонімії (адже синоніми не завжди передають тотожне значення і вносять у текст додатковий смисл, що може ускладнювати розуміння тексту на відміну від повтору або кліше);
- використання відповідної професійної термінології, великої кількості однорідних членів речення, цифр, точних вказівок на факти. Точність досягається і через використання уточнень, пояснення важливих положень, слів, що їх позначають.

5. Логічність, аргументованість. Наявність доказів, висновків, посилань на правові акти, інші документи, відсутність зайвих слів, послідовність у розкритті питання, причин і мети викладу проблеми.

Досягненню логічності викладу сприяє прямий порядок слів у реченні, графічні особливості оформлення текстів (членування на частини і абзаци, певний порядок їх у тексті, цифрові позначення та ін.).

6. Нейтральність, безособовість тексту, беземоційність. Широке використання узагальненої лексики, безособових і наказових форм. Відсутність образних засобів, оцінних форм і експресивної лексики.

7. Відсутність індивідуальних рис стилю. Специфіка ділового спілкування полягає в тому, що незалежно від того, хто є безпосереднім укладачем документа й кому його адресовано, офіційним автором та адресатом документа майже завжди є організація в цілому.

Іншою важливою характеристикою ділового спілкування є конкретна адресність інформації.

8. Консервативність. З усіх стилів ОДС найменше піддається впливам і змінам. Будь-які зміни у ньому небажані для суспільства:

- може виникнути двозначність усталених конструкцій, звичка у сприйнятті мовних кліше, членів суспільства, зникне, що викличе різне трактування і розуміння документів, зворотів;

- консервативність стилю уможливорює стандартизацію документів, існування великої кількості бланків, копій тощо (серед іншого, це дозволяє заощадити матеріальні кошти, час, гроші).

Консервативності стилю сприяє і його орієнтація на писемну форму. І хоча писемна форма є вторинною щодо усної і спирається на усну як на своє джерело, використання переважно цієї форми унеможливорює швидкі зміни мовного стилю;

- в момент висловлення думки співрозмовник відсутній, відсутня сама мовна ситуація;

- не завжди уявляєш собі співрозмовника, їх кількість, характер аудиторії;

- закріпленість текстів за формами існування (диплом, накладна, квитанція - не можуть озвучуватися, ці тексти вельми відрізняються від усного).

❖ **Мовні особливості офіційно-ділового стилю:**

1. Широке використання суспільно-політичної та адміністративно-канцелярської термінології (*Верховна Рада України, Міністерство зовнішніх справ України, віце-спікер, прем'єр-міністр; інформаційно-обчислювальний відділ, інженер з техніки безпеки, відділ кадрів*).

2. Уживання слів із прямим значенням.

3. Наявність мовних кліше – готових зворотів, що використовуються у певних ситуаціях (наприклад, укладання угоди, брати участь, доводити до відома, оголосити догану).

4. Відсутність емоційно забарвленої лексики.

5. Наявність канцелярської лексики, що майже не використовується в інших стилях (*вищезазначений, вищезгаданий, пред'явлений, пред'явник, дієздатний, заявник, відрядити та ін.*).

6. Використання аббревіатур (назви установ, організацій, обладнань).

7. Використання неозначеної форми та наказового способу дієслів (*внесено пропозиції, ухвалено угоду, премії присуджуються, наказую, подати висновки*).

8. Наявність віддієслівних іменників (*виконання, вирішення, утворення, збереження, розв'язання тощо*).

9. Використання складних прийменників та сполучників (*згідно з; відповідно до; з метою; у зв'язку з тим, що; з огляду на те, що*).

10. Прямий порядок слів у реченні: підмет перед присудком, узгоджене означення перед означуваним словом, додаток після керуючого слова (наприклад, *Україна не вважає зазначені дії Парламентської Асамблеї Ради Європи щодо повноправного члена організації конструктивними*).

11. Широке використання простих поширених речень, часто ускладнених однорідними, відокремленими, вставними членами речення (наприклад, *Утверджуючи свою незалежність, Україна будує зовнішню політику, поважаючи принципи суверенітету й невтручання у внутрішні справи інших країн*).

Офіційно-діловий стиль має 4 **функціональні підстилі**:

- ✓ Законодавчий, що використовується у законодавчій сфері, регламентує та обслуговує офіційно-ділові стосунки між приватними особами, між державою і приватними та службовими особами. Реалізується у Конституції, законах, указах, статутах, постановах, кодексах тощо.
- ✓ Дипломатичний – використовується у сфері міждержавних офіційно-ділових стосунків у галузі політики, економіки, культури. Регламентує офіційно-ділові стосунки міжнародних організацій, структур, окремих громадян. Реалізується у конвенціях (міжнародних угодах), комюніке (повідомленнях), нотах (зверненнях), протоколах, меморандумах, договорах, заявах, ультиматумах.

Характерною ознакою дипломатичних текстів є "міжнародна ввічливість" – повага до всього, що представляє й символізує свою власну державу і державу партнера. Особливо яскраво вона виявляється в дипломатичному листуванні, яке вимагає неабиякої мовної ввічливості, сказати більше – мовної компетенції. У дипломатичному тексті, крім традиційних, загальноприйнятих у міжнародній дипломатичній практиці листування етикетних мовних формул, необхідно також ураховувати й національну специфіку адресата. Нехтування цим правилом, недотримання етикетних норм може призвести до певних ускладнень між сторонами.

- ✓ Адміністративно-канцелярський – використовується у професійно-виробничій сфері, правових взаєминах і діловодстві. У адміністративно-канцелярському підстилі дві функції: інформаційно змістова (оголошення), і організаційно-регулююча (розпорядження, наказ).
- ✓ Юридичний – використовується у юриспруденції (судочинство, дізнання, розслідування). Цей підстиль обслуговує й регламентує правові та конфліктні відносини. Реалізується в актах, позовних заявах, протоколах, постановах, повідомленнях та ін.

3. Текст як основа реалізації мовно-професійної діяльності

Текст є безпосереднім проявом думки, формою її існування, репрезентантом мисленнєво-мовленнєвої діяльності. Походження слова

«**текст**» автори різних видань пов'язують з латинськими словами *textum*, що перекладається як зв'язок, з'єднання.

У мовознавстві вважають, що **текст** – це об'єднана змістовним зв'язком послідовність знакових одиниць, основними властивостями якої є зв'язність і цілісність. Звичайно, що не будь-яка послідовність є текстом, а тільки так звана правильна. Правильним є текст, для якого **характерні такі риси**:

- зв'язаність – основним показником якої є розвиток теми. За допомогою мовних чинників зв'язаність забезпечує обмін інформацією. Показниками зв'язаності є: порядок слів, інтонація, наголос, пауза, ситуація спілкування;

- цілісність, яка забезпечується темою, метою спілкування, граматикою та єдиним жанром;

- структурна організованість (членованість). Будь-який текст можна комунікативно розділяти на частини з метою полегшення сприйняття інформації;

- інформативність. Кожен текст і створюється за ради передачі інформації;

- завершеність передбачає формальну і змістову закритість тексту.

Правильність сприйняття тексту забезпечується завдяки використанню таких чинників, як: мовні одиниці, їх об'єднання, граматичний зв'язок між ними, спільний фонд знань, загальний комунікативний фон.

Основні компоненти тексту – це одиниці та елементи. **Одиницями тексту** є окремі, зв'язані між собою частини (абзац, глава, підрозділ).

Основними елементами тексту є **дане** (тема, предмет висловлення) і **нове** (основний зміст висловлювання), з яких складається кожне речення.

У кожному тексті є основна думка. Думка в тексті розвивається. Мовець відштовхується від «даного», того, про що вже було сказано, і додаючи «нове», розвиваючи думку. Це і є **основний закон розвитку тексту**.

До того ж кожний текст крім основної тематично обумовленої інформації містить ще й концептуальну інформацію – віддзеркалення авторської позиції, авторської ідеї.

У сучасному мовознавстві існує певна класифікація текстів:

- Залежно від кількості учасників текстотворення виокремлюються два **види** тексту – **монологічний та діалогічний**.

- За способом реалізації тексти бувають в усній та писемній формі.

Культура професійного мовлення істотно залежить від урахування **особливостей усної та писемної форми**. Значна частина ділових та наукових текстів належить до тієї групи, яка може матеріалізуватися як у писемному, так і в усному варіантах – залежно від ситуації мовлення.